

הקדמה

א. פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין י עמוד שו

הפרסום המעורר הראשון בענין היה בירחון "קול תורה" מחודש ניסן תשכ"ח (שנה לט חוברת ז' עמ' ה) שם כותב הרנ"א רבינוביץ מטורונטו וז"ל: "... כל שהגילוח נעשה לשם עכו"ם לא יהא אלא כבצירה דדמי לזביחה, והריהו תקרובת ונאסר...

ב. תשובות והנהגות כרך ה סימן רס

הנה בהודו, דתם העתיקה המכונה "הינדו" הינה ממש עבודה זרה כבימי קדם, ואחד מדרכי פולחנם לע"ז הוא בהקרבת שערותיהם לאליל, על ידי שמגלחין שערותיהם לאליל. וזה סדר פולחנם, כי אצל ההינדים השער הוא החלק החשוב - הנעלה ביותר של האדם, ובפרט אצל הנשים ההינדיות ששער ראשן אינו רק ענין של יופי, אלא זהו גאוותן, ואינן מגלחות שערותיהן אלא בדרך הקרבה לאליל. ובדרך כלל, כאשר רוצה ההינדי לבקש בקשה רצינית מן האליל, נודר הוא שאם תתמלא בקשתו, יבוא לטירופטי - שהוא מקומו של האליל, ויקריב שם את שערו, ולהבליהם, רבבות נושעו ונושעים על ידי פולחן זה, ומאות מליונים ממש מאמינים באמונה טפילה זו, ובאופן ממוצע, מידי יום ביומו כ - 25000 איש מקריבים את שערותיהם לאליל הנמצא שם, (מתוך כ - 50000 איש שפוקדים את המקום), ואף שיודעים הם, שהשערות נמכרות לאחר מכן, אין זה מפריע להם, כי עיקר הפולחן הוא עצם התגלחת לאליל, ולכן לא איכפת להם מה יקרה אח"כ עם השערות, (ועי' רשב"א ע"ז נא: ד"ה ואותן).

ולפנים, הסתפקו עובדי האלילים בגילוח בלבד ואח"כ זרקו השערות לאשפה, ורק בשנים האחרונות שנהיה ביקוש גדול לשוק השער, החלו מוכרים את שערות הנשים [לאחר המיון] לסוחרים ומשווקי שער עבור ייצור הפאות, שמיבאים אותם למזרח הרחוק, אירופה וארה"ב...

Wikipedia: Venkateswara Temple, Tirumala

Sri Venkateswara Swamy Temple is a landmark Vaishnavite temple situated in the hill town of Tirumala at Tirupati in Chittoor district of Andhra Pradesh, India. The Temple is dedicated to Lord Venkateswara, an incarnation of Vishnu, who is believed to have appeared here to save mankind from trials and troubles of Kali Yuga...

The Temple premises had two modern Queue complex buildings to organize the pilgrim rush, Tarigonda Venkamamba Annaprasadam complex for free meals to Pilgrims, hair tonsure buildings and a number of pilgrim lodging sites...

Many devotees have their head tonsured as "Mokku", an offering to God. The daily amount of hair collected is over a ton. The hair thus gathered is sold by the temple organisation a few times a year by public auction to international buyers for use as hair extensions and in cosmetics, bringing over \$6 million to the temple's treasury. This is the second highest income generating activity in the temple next to the Hundi Collection.

When Lord Balaji was hit on his head by a shepherd, a small portion of his scalp became bald. This was noticed by Neela Devi, a Gandharva princess. She felt "such an attractive face should not have a flaw". Immediately, she cut a portion of her hair and, with her magical power, implanted it on his scalp. Lord Balaji noticed her sacrifice. As hair is a beautiful asset of the female form, he promised her that all his devotees who come to his abode would offer their hair to him, and she would be the recipient of all the hair received. Hence, it is believed that hair offered by the devotees is accepted by Neela Devi. The hill, Neeladri, one of the seven hills, is named after her.

1. Annette Yoshiko Reed, *Hair, Halakhah and the Theorization of Ritual Practice* (Studies in Religion 40:2)

[D]ue to this recent controversy, laws forged in antiquity to deal with Jewish life in the Roman Empire were redeployed to tackle new questions raised by the unintentional encounter with Vaisnavite worship in India, among relatively closed communities of Haredi Jews, who were touched unexpectedly by a non-Christian, non-Muslim "Other" by virtue of the strange contingencies of globalization

2. Benjamin Fleming, *From Tirupati to Brooklyn* (Studies in Religion 40:2)

The worshipper who wishes to fulfill a vow has his or her hair cut as part of a broader purificatory process prior to approaching the idol. This process also involves bathing to remove dirt and dead skin, and getting rid of feces and urine, among other activities; these are treated as "remnants" of the worshipper and hence categorically impure. Similarly, the worshipper does not have anything to do with the hair once it is cut off the head. Rather, the routine of cutting the hair is part of preliminary purification, and the remnant hair is gathered in warehouses away from where ritual activities are performed – although admittedly still within the temple grounds upon the sacred mountain...

How can we explain, then, the confusion that arose surrounding the status of the hair as "offering," both among the Orthodox Jewish observers and in the media coverage? The rulings about the hair were based on a variety of first-hand accounts from Hindus as well as first-hand observation of the rite. When asked, Hindu priests in North America and devotees in India consistently described the hair as an "offering" to the god, whether in the sense of a self-sacrifice or in the sense of a gift. No mention was made by any Hindu "insiders" of any impurity associated with the hair. To explore this interesting gap between ritual practice and the explanation of ritual practice, we will turn to consider a selection of traditions about hair in Sanskrit literature...

ג. פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין י פס"ד בעמוד שו

אמנם בקובץ תשובות למרן הגרי"ש אלישיב שליט"א ח"א סי' עז בתשובה מיום י כסלו תש"נ לשאלת הר"א סטפנסקי שצירף חו"ד "של אחד הידוע כמומחה הכי גדול בעניני הודו, ד"ר... "שנתנית השערות אינם בגדר קרבן אלא גדר נדבה, ואם אירע לאחד איזה צרה או שמחה נודר דבר חשוב לע"ז כגון כלי זהב וכסף, כך יש שמנדבים שערותיהן. דהנה לפי חוקי ההינדו אסור לנשים לגלח שערות ראשן כי אם באופן זה, והשערות אצלן דבר חשוב. ולפי ההינדו השערות הן דבר טמא ואסור להם להכניס שערות לבית ע"ז, והם מסתפרים מחוץ לבית ע"ז [רק בשטח השייך לרשות ע"ז], ובתי הע"ז מעמידים מגלחים חוץ לבית ע"ז שלהם, והם המגלחים שערות ראשן. ובזמן הקודם לא היו נותנים השערות לכומרי בתי אלילים אלא היו זורקים אותן לאשפה ורק בזמן האחרון לוקח המנהל של בית ע"ז את השערות ומוכר לסוחרים. השערות מעולם לא מכניסים לבית ע"ז, כי כאמור הם דבר טמא אצלם. אלו המסתפרים בכלל אין להם ענין בזה לאן הולכות השערות, העיקר אצלם לגלח שערותיהם בשטח הקרוב לבית הע"ז. זה תוכן דבריו. ומסיק מרן שם דלפי דברי המומחה הנ"ל אין במעשה התגלחת שום סרך של ע"ז אלא הני עובדי אלילים רק מראים במעשה התגלחת עד כמה הם אדוקים בע"ז ושהם מוכנים להשחית ולאבד את היקר להם בגללם, אבל אין שום חלות שם ע"ז על עצם השערות. "אכן כל דברינו סובבים והולכים עפ"י דברי המומחה הנ"ל, וכמובן שאין בידי לקבוע עד כמה דבריו מתאימים למציאות, כי לפי דברי כת"ר קיים הכחשות וסתירות בעצם מעשה התגלחת, והדבר טעון איפוא בירור גופא דעובדא היכי הו"י. ע"כ.

ד. רמ"א יורה דעה קמג:

וי"א שאין אסור ליהנות ממנה אם הטובה באה לכהנים, אלא כשהם עומדים בחצר עבודת כוכבים עצמה, אבל כשאין עומדין לפניו, אף על פי שהטובה היוצאת מהם היא לכהנים, מותר ליהנות ממנה, אם לא שהטובה לעבודת כוכבים עצמה. ויש לסמוך על זה להקל.

סוגיית "כעין פנים" ותקרובת

ה. רש"י מסכת עבודה זרה דף נ עמוד ב

כל עבודות שבפנים שעבד בהן עבודת כוכבים, בין דרכה בכך בין שאין דרכה בכך, חייב...
ודבר שאינו כעין פנים, דרכה בכך חייב... אין דרכה בכך פטור.

ו. עבודה זרה נ:-נא.

דמיון לעבודה

אמר רב יהודה אמר רב: עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה חייב, זרק מקל בפניה פטור.

- א"ל אביי לרבא: מאי שנא שבר, דהוה ליה כעין זביחה? זרק נמי הוה ליה כעין זריקה!
- אמר ליה: בעינא זריקה משתברת, וליכא.
- איתיביה: "ספת לה צואה או שנסך לפניו עביט של מימי רגלים, חייב."
 - בשלמא עביט של מימי רגלים איכא זריקה משתברת, אלא צואה מאי זריקה משתברת איכא?
 - בצואה לחה.

כעין פנים

לימא כתנאי: "שחט לה חגב ר' יהודה מחייב, וחכמים פוטרים"

- מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר אמרינן כעין זביחה, ומר סבר לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים?
- לא - דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים בעינן, ושאני חגב הואיל וצוארו דומה לצואר בהמה.

תקרובת

אמר ר"נ אמר רבה בר אבובא אמר רב: עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה חייב ונאסרת, זרק מקל לפניו חייב ואינה נאסרת.

- א"ל רבא לר"נ: מאי שנא שבר, דהוויא ליה כעין זביחה? זרק נמי הוויא ליה כעין זריקה!
- א"ל בעינן זריקה משתברת, וליכא...

כעין פנים

א"ר אבהו א"ר יוחנן מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שהוא פטור? שנאמר "זובח לאלהים [חול] יחרם, בלתי לד' לבדו" - לא אסרה תורה אלא כעין פנים.

ז. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ג:ב-ד

הלכה ב: עבודות הרבה קבעו עובדי כוכבים לכל צלם וצלם ולכל צורה וצורה ועבודת זה אינה כעבודת זה... ומפני זה הענין צריכין בית דין לידע דרכי העבודות שאין סוקלין עובד כוכבים עד שידעו שזו היא דרך עבודתו.

הלכה ג: ואזהרה של עבודות אלו וכיוצא בהן הוא מה שכתוב "ולא תעבדם". במה דברים אמורים? בשאר עבודות חוץ ממשתחוה וזובח ומקטיר ומנסך, אבל העובד באחת מעבודות אלו לאחד מכל מיני עבודת כוכבים חייב, ואף על פי שאין דרך עבודתו בכך...

הלכה ד:

- ספת לה צואה או שניסך לה עביט של מי רגלים חייב
- שחט לה חגב פטור אלא א"כ היתה עבודתה בכך, וכן אם שחט לה בהמה מחוסרת אבר פטור, אלא אם כן היתה דרך עבודתה בכך,
- עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה חייב ונאסרת, זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת, שאין זריקת המקל כעין זריקת הדם שהרי המקל כמו שהוא והדם מתפזר...

ח. ראב"ד, הלכות עבודה זרה ג:ד

א"א אין הדעת מקבלת כל זה, וכי שחיטת חגב או שחיטת בהמה מחוסרת אבר פחותים הם מספית צואה ומניסוך מי רגלים? אלא מראין הדברים שהחכמים שפוטרין בשחיטת חגב אין להם תולדות בעבודת כוכבים, ומי שפטר במחוסרת אבר ג"כ ס"ל כחכמים, אבל רב יהודה ורב נחמן אליבא דרב סבירא להו כר' יהודה וכתנא ד'ספת'. וכן הלכתא דכל כעין זביחה וזריקה של פנים המשתברים חייב אפילו שלא כדרכה...

ט. אור שמח הלכות עבודה זרה פרק ג הלכה ד

נראה ברור שיטת רבינו דאם יקריב חגב או יקטיר בהמה מחוסרת אבר לעו"ג חייב, דלא גרע מספת לה צואה ועבוט של מ"ר (ע"ז נ, ב), רק בשחיטה שאני, משום דזביחה אינה רק הכנה לברר חלקה, לכן במחוסרת אבר לא עבד מידי, ואינו חשיב כלום, והכנה זו צריך גם להדיוט הרוצה לאכול, ישחוט או ימית. אבל בספת לה שגם כן הוא הגמר, שאינה רק כמאכיל לעו"ג, שזה גמר עבודה, ועבודה תמה בקדשים, ולכן במקטיר חגב פשוט דחייב...

י. פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין י פס"ד בעמוד שט

לפי"ז ע"ז שעבודתה היא בהעברת השיער, שההסתפרות אינה הכנה להקטרת השערות, אלא גמר עבודתה, וה"ז כספת לה צואה או כשבר מקל לפניה שהוא גמר עבודתה, שאין אחריה הקטרה, שכתב האו"ש בדעת הרמב"ם דה"ז כמאכיל לע"ז שחייב כיון שהיא גמר עבודתה, וכעבודה תמה בקדשים. וה"ה בתספורת השיער לע"ז בטריפוטי שנחשבת שם להקרבה לע"ז, הרי היא כעבודת הכמוש של מואב.